O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor,
professor _____ S. Boboyev
2025-yil “__” _____

Ro‘yxatga olindi: № MD - 70811101- *1.07*
2025-yil “__” _____

IMPORT VA EKSPORTBOP DORIVOR O‘SIMLIKLAR

FANNNING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	800000 - Qishloq, o‘rmon, baliq xo‘jaligi va vetenariya
Ta’lim sohasi:	810000 - Qishloq xo‘jaligi
Mutaxassislik:	70811101 - Dorivor o‘simliklarni yetishtirish va qayta ishlash texnologiyasi

Toshkent - 2025

Fan/modul kodi DO'BXM1306 (Magistratura)	O'quv yili 2025-2026	Semestr 3	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy fanlar	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Import va eksportbop dorivor o'simliklar	72	108	180

2. I. Fanning mazmuni.

Fanning maqsadi. Ushbu fan mutaxassislik fanlarining asosi bo'lib hisoblanib, u birinchi kursning uchinchi semestrida o'qitiladi. "Import va eksportbop dorivor o'simliklar" fani shu sohadagi fanlar ichida o'rganilishi lozim bo'lgan asosiy fanlardan bo'lib, dasturda eksport va importbop, introdusent va mahalliy dorivor o'simliklarni dehqonliligi, ko'paytirish usullari, hamda istiqbollarini atroflicha bayon etiladi. Respublikamizning turli mintaqalari iqlim va tuproq sharoitlarida (sug'oriladigan, lalmikor, sho'r yerlarda va b.q.) dorivor o'simliklarni ko'paytirish va yetishtirishning nazariy va amaliy ahamiyati, yetishtirish imkoniyati va istiqbollari, iqlim va tuproq omillari hamda dastlabki agrotexnik chora tadbirlari kabi masalalari haqida talabalar ongida nazariy va amaliy ko'nikmalar shakllantirishdan iboratdir.

Fanni vazifasi. Magistr mutaxassislarda O'zbekistonning import va eksportbop dorivor o'simliklarni tabiiy zaxiralari hamda madaniy holda yetishtirishni nazariy va amaliy asoslari, muammolari va istiqbollari shuningdek, import va eksport dorivor o'simliklarni nazariy va amaliy asoslari haqida ko'nikmalarni hosil qilish. Bunda asosiy vazifalar etib quyidagilar belgilangan:

- dorivor o'simlikshunoslikda bozor talablari, marketing, ilmiy va amaliy terminlarni amaliyot bilan bog'lash ko'nikmasini shakllantirish;
- monitoring usullari va talab (tashqi/ichki) qondirilishini o'ganish;
-ichki va tashqi bozorlar uchun talab etiladigan me'yoriy xujjatlarni rasmiylashtirish va halqaro talablarni bilish;
- dorivor o'simliklar savdosini tartibga soluvchi siyosatlar, konventsiyalar va sertifikatlarni o'rganish;
- sifatni ta'minlash, qo'shimcha qiymat, qadoqlash va ta'minot zanjirini boshqarish bo'yicha ma'lumot berish;
- dorivor o'simliklar savdosida barqaror amaliy tajribalar. Tadbirkorlik, jahon bozori tendentsiyalarini o'ragnishdan iboratdir.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. **Dorivor o'simliklar haqida an'anaviy bilimlar.*

Dorivor o'simliklar savdosiga oid tarixiy ma'lumotlar.

Dorivor o'simlik dehqonchiligi tarixi. Dorivor o'simliklarni xalq tabobati va rasmiy tibbiyotda qo'llanilishi. Madaniylashtirish tarixi va usullari. Osiyo mamlakatlari va O'zbekistonda dorivor o'simlikshunoslik sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlar. Dorivor o'simliklar savdosi. Dorivor o'simlik xom ashyolarigi bo'lgan talab va uning amaliy tahlili. Introduksiya, iqlimlashtirish va yetishtirish usullari hamda uning amaliy asoslari. Dorivor o'simlik xom ashyolarini yetishtirish va qayta ishlash tartibi.

2-mavzu. Global talab, taklif tendentsiyalari, asosiy import va eksport qiluvchi davlatlar.

Dorivor o'simlikshunoslikda global talab va taklif tendentsiyalar. Import va eksportyor davlatlar. Marketing tadqiqotlari: turlari, afzalliklari va kamchiliklari. Eksport qiluvchilar uchun marketing tadqiqotlari. Dastlabki tahlil uchun axborot manbalari. Mamlakatlar va potentsial bozorlar. Chet el xaridorni topish. Xaridorni topish usullari. Xaridor turini aniqlash. Xaridorni tekshirish va tekshirish usullari zarurligi.

3-mavzu. Savdoning iqtisodiy taraqqiyotdagi ahamiyati.

Savdoning iqtisodiy taraqqiyotdagi ahamiyati. Dorivor o'simlik tovarlarini olib kirish va xorijiy davlatlarga olib kirilishi. O'zbekiston Respublikasidan Bojxona ittifoqi (YEOII) hududiga tovarlarni olib kirish. Eksport mamlakatiga olib kirilayotganda standart bo'lmagan hujjatlar. Intellektual mulkni tashqi bozorda huquqiy himoya qilish. Ob'ektlarni ko'rish. Xalqaro huquqiy himoya usullari.

4-mavzu. Xalqaro konventsiyalar va me'yoriy hujjatlar.

Dunyo miqyosida dorivor o'simliklarning tarqalishi. Xalqaro konventsiyalar va me'yoriy hujjatlar. Dunyo davlatlarida dorivor o'simliklarni eksport va import qilish va madaniylashtirish tartibi. Dunyo davlatlarida dorivor o'simliklarni import va eksport ko'rsatkichlari.

5-mavzu. Yo'qolib ketish xavfi ostida turgan turlarning xalqaro savdosi to'g'risidagi konventsiya, CBD (Biologik xilma-xillik to'g'risidagi konventsiya).

Yo'qolib ketish xavfi ostida turgan turlarning xalqaro savdosi to'g'risidagi konventsiya, Xalqaro miqyosida dorvor o'simliklarni muhofaza qilish (CBD). (Biologik xilma-xillik to'g'risidagi konventsiya). O'zbekiston hududining fizik-geografik tavsifi va mintaqalar bo'yicha joylashuvi. O'zbekistondagi dorivor o'simliklarni mintaqalar (tog', adir, chul va b.q.lar) bo'yicha tarqalishi. Dunyo va respublikada dorivor o'simliklarni tarqalishi.

6-mavzu. JSSTning dorivor o'simlik mahsulotlari bo'yicha ko'rsatmalari. Intellektual mulk huquqlari (IPR) va Access & Benefit Sharing (ABS).

JSSTning dorivor o'simlik mahsulotlari bo'yicha ko'rsatmalari. Intellektual mulk huquqlari (IPR) va Access & Benefit Sharing (ABS). Dunyo mamlakatlarida dorivor o'simliklarni intellektual mulk huquqlari. Dunyoda dorivor o'simliklar dehqonchiligi. Dunyo mamlakatlarida dorivor o'simliklarni eksport/import ko'rsatkichlari. Dorivor o'simliklarni yetishtirish texnologiyasi.

7-mavzu. Milliy qonunlar va siyosatlar (O'zbekiston, Xitoy, Pokiston, Hindiston, Yevropa Ittifoqi, AQSh misollari).

Dorivor o'simliklar bo'yicha milliy Qonunlar va siyosatlar. Osiyo mamlakatlarida (O'zbekiston, Xitoy, Pokiston, Hindiston) dorivor o'simliklar bo'yicha davlat siyosati Qonunlar va qarorlar. Yevropa mamlakatlarida (Yevropa Ittifoqi) dorivor o'simliklar bo'yicha davlat siyosati Qonunlar va qarorlar. G'arb mamlakatlarida (AQSh). Farmasevtika tarmog'ida dorivor o'simlik xom ashyolariga bo'lgan talablar. Istiqbolli va keng foydalaniladigan dorivor o'simliklar.

8-mavzu. Sifat standartlari va sertifikatlash. Yaxshi qishloq xo'jaligi yig'ish amaliyotlari (GACP). ***Zarur ishlab chiqarish amaliyoti (GMP).***

Dorivor o'simlikshunoslikda sifat standartlar. Dorivor o'simliklarni sertifikatlash. Yaxshi qishloq xo'jaligi yig'ish amaliyotlari (GACP). Zarur ishlab chiqarish amaliyoti (GMP). Dorivor o'simliklarni yetishtirish asoslari. Dorivor o'simliklar yetishtirishning samarali usullarini tanlash asoslari. Yerlarni tanlash va ishlov berish tizimi hamda asoslari. Dorivor o'simliklarni yetishtirishda resurstejamkor texnologiyalar.

9-mavzu. Farmakopeyalarning o'rni. ***Dorivor o'simliklarni farmakognostik xususiyatlari.***

Dorivor o'simlikshunoslikda Davlatlar Farmakopeyalarini o'rni. Xitoy Davlatlar Farmakopeyasi, O'zbekiston Davlat Farmakopeyasi, Hindiston Davlat Farmakopeyasi, Yevropa Davlat Farmakopeyasi, AQSH Davlat Farmakopeyasi, Yevropa Davlat Farmakopeyalari haqida tushuncha. Dunyo mamlakatlarining davlat reestriga kiritilgan dorivor o'simliklari. Dorivor o'simliklarni farmakognostik xususiyatlari.

10-mavzu. Bozor tahlili va qiymat zanjiri, Xalqaro savdodagi asosiy dorivor o'simliklar (jenshen, qizilmiya, aloe va boshqalar).

Dorivor o'simlikshunoslik borasida bozor tahlili va qiymat zanjiri. Xalqaro savdodagi asosiy dorivor o'simliklar (jenshen, qizilmiya, aloe va boshqalar).

Yer maydonlarini tanlash va tayyorlash. O'simliklarni ekish va ko'paytirish usullari. Plantatsiyalarini barpo etishda agrotexnik tadbirlar. Tabiiy, zoogan va antropogen omillar. Ularni bartaraf etish choralari. Jenshen, qizilmiya va aloe kovrak va kovul o'simliklarini yetishtirish asoslari. Jenshen, qizilmiya va aloe va h.k. o'simliklarini iqtisodiy samaradorligi. Xom - ashyosi mahsulot turlari. Xom ashyolarini tayyorlash, quritish va saqlash usullari. Xom ashyoni saralash va qayta ishlash.

11-mavzu. O'zbekistonning mahalliy dorivor o'simliklarini eksport salohiyati.

O'zbekistonning mahalliy dorivor o'simliklarining eksport salohiyati. Dorivor o'simliklar xom ashyosini tayyorlashning tashkiliy asoslari. Dorivor o'simliklar xom ashyosiga birlamchi ishlov berish. Dorivor o'simliklar xom ashyosini quritish. Quritilgan xom ashyoni standart holatga keltirish. Standart holatiga keltirilgan xom ashyoni idishlarga joylash, tamg'alash va tashish. Dorivor o'simliklar xom ashyosini saqlashda omborxonalarga qo'yiladigan

talablar. Dorivor o'simliklar xom ashyosini ekportga tayyorlash.

12-mavzu. Savdo tartib-qoidalari va hujjatlar. Import/eksport tartiblari. Tarif va tarifsiz to'siqlar. Bojxona rasmiylashtiruvi va fitosanitariya sertifikatlari.

Dorivor o'simlikshunoslikda savdo tartib-qoida va hujjatlar. Import/eksport tartiblari. Tarif va tarifsiz to'siqlar. Bojxona rasmiylashtiruvi va fitosanitariya sertifikatlari. Iqtisodiy samaradorlik asoslari. Dorivor o'simlikshunoslikni rivojlantirish zarur bo'ladigan biznes reja tuzish asoslari. Hisob texnologik xarita tuzish asoslari. Belgilangan ish va harajat turlari. Umumiy harajat va yalpi daromad asoslari. Xom ashyo narxi va periskurantlar. Sof foida va rentabillik daraja asoslari.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Dorivor o'simliklar va ularni mahsulotlarini xalqaro savdosi haqida tushuncha. Import va eksport tushunchasi;
2. Mintaqaviy savdo va uning ma'lumotlari *(O'zbekistonning asosiy eksportbop dorivor o'simliklarini tahlili)*;
3. Global va mintaqaviy savdo tahlili *(eksport/import statistika)*;
4. Dorivor o'simliklar borasida xalqaro konventsiyalar tahlili *(Orxide (Xitoy), Ephedra (Pokiston), Qizilmiya (O'zbekiston) uchun CITES cheklovlar)*;
5. Dunyoda dorivor o'simlikshunoslik borasida milliy siyosat va milliy qoidalar *(Xitoy savdo qoidalari (CFDA/TCM eksport qoidalari). Pokiston (DRAP va o'simliklar karantini Qonunlari), O'zbekiston (Qishloq xo'jaligi O'rmon xo'jaligilarining siyosati).)*;
6. Dorivor o'simlikshunoslikda sifat standartlari va sertifikatlash *(Milliy sifat standart/O'zbekiston o'simlik standartlari. Aloe vera (Pokiston), Qizilmiya (O'zbekiston), Ginseng (Xitoy) eksporti uchun sifat muvofiqligini tekshirish va ro'yxat shaklantirish)*;
7. Dorivor o'simlikshunoslikda "Farmakopeya"ning qiyosiy tahlili *(Mintaqaviy Glycyrrhiza glabra L. uchun farmakopek standart solishtiruvi)*;
8. Dorivor o'simlikshunoslikda bozor tahlili va qiymat zanjiri *(Xitoy (TCM zavodi), Pokiston (Hamdard, Qarshi, Nigella sativa eksporti), O'zbekiston (Farmasevtik tashkilotlar, Glycyrrhiza glabra eksporti) o'simliklarni qayta ishlash tarmog'i)*;
9. Dorivor o'simlikshunoslikda savdo tartib-qoidalari *(Xitoy, Pokiston, O'zbekistonda bosqichma-bosqich eksport qilish tartibi.)*
10. Dorivor o'simlikshunoslikda tadbirkorlik va eksport salohiyat tahlili *(O'zbekiston o'simlik zavodlari Toshkent, Samarqand va h.k. Glycyrrhiza, Ferula va Capparis eksportchilari)*.
11. Dorivor o'simlikshunoslikda tijorat hisob-faktura va qadoqlash me'yoriy xujjatlari (O'zbekiston, Pokiston va Xitoy).
12. Dorivor o'simlikshunoslikda karantin xizmati, vazifasi va me'yoriy xujjatlarini o'rganish va tahlil etish *(Bojxona va boshqa tashkilotlar hujjatlari)*;

13. Dorivorlik o'simlikshunoslikda ilmiy tadqiqot va ishlab chiqarish muassasalarining roli va amaliy asoslari;

14. Dunyoda dorivor o'simliklar urug'chilik bazasini tashkil etishning ilmiy asoslari *(Xitoy, Pokiston, O'zbekiston va h.k.)*;

15. Dunyoda dorivor o'simlik ko'paytish va ularni tijoratlashtirishning ilmiy asoslari (*Ko'paytirishda resurs-tejamkor texnologiyalardan foydalanish*);

16. Dunyoda davlatlarida dorivor o'simliklar ko'chatchiligini tashkil etish asoslari *(Yevropa, Osiyo va h.k mamlakatlar)*;

17. Dunyoda davlatlarida dorivor o'simlik yetishtirishda yerga ishlov berish va almashlab ekish texnologiyasi *(Yevropa, Osiyo va h.k mamlakatlar)*;

18. Dunyo davlatlarining bir yillik import va eksportbop dorivor o'simliklari;

19. Dunyo mamlakatlarining ikki yillik import va eksportbop dorivor o'simliklari;

20. Dunyo mamlakatlarining ko'p yillik (o't/o'simlik) import va eksportbop dorivor o'simliklari;

21. Dunyo mamlakatlarining ko'p yillik (yarim buta/buta/daraxt) import va eksportbop dorivor o'simliklari;

22. Tropik va subtropik mamlakatlarining import va eksportbop dorivor o'simliklari;

23. Dunyoda davlatlari standarti bo'yicha dorivor o'simlikshunoslikda hisob texnologik xarita tuzishning ilmiy asoslari;

24. Dunyoda davlatlari standarti bo'yicha dorivor o'simlikshunoslikda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash texnologiyasi.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. O'zbekistonda talab eng yuqori bo'lgan va dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
2. Yevropa mamlakatlarida talab eng yuqori bo'lgan dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
3. Osiyo mamlakatlarida talab eng yuqori bo'lgan dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
4. G'arb mamlakatlarida talab eng yuqori bo'lgan dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
5. Sharq mamlakatlarida talab eng yuqori bo'lgan dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
6. Janubiy Okeniya mamlakatlarida talab eng yuqori bo'lgan dorivor o'simliklarni o'rganish va tahlil etish;
7. Dunyo aholisini dorivor o'simliklar xom ashyolariga bo'lgan ehtiyojini o'rganish;

8. Dunyo mamakatlarining eng mashhur (TOP-100) dorivor o'simliklari;
9. O'zbekiston Respublikasining eng mashhur (TOP-100) dorivor o'simliklari;
10. Pokiston Respublikasining eng mashhur (TOP-100) dorivor o'simliklari;
11. Xitoy Xalq Respublikasining eng mashhur (TOP-100) dorivor o'simliklari;
12. AQSh ning eng mashhur (TOP-100) dorivor o'simliklari;
13. Dunyoda davlatlarida eksportbop dorivor o'simlik turlari tendensiyasi;
14. Dunyoda eksport va importbop dorivor o'simliklarni tijoratlashtirishning me'yoriy-texnik xujjatlari;
15. Dunyo mamlakatlari dorivor o'simliklar ekportida karantin xizmatlari va uning ahamiyati;
16. Dunyo mamlakatlari Bojxona me'yoriy xujatlarini o'rganish va tahlil etish;
17. Dunyodagi eng qimmatli importbop dorivor o'simlik turlari o'rganish;
18. Eksportbop dorivor o'simlik turlarini bioekologik xususiyatlarini o'rganish;
19. Importbop dorivor o'simlik turlarini bioekologik xususiyatlarini o'rganish;
20. Eksport va importbop dorivor o'simliklarda ularni o'sish va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish;
21. Eksportbop dorivor o'simliklarda biometrik kuzatishlar olib borishning ahamiyati;
22. Importbop dorivor o'simliklarda biometrik kuzatishlar olib borishning ahamiyati;
23. Eksportbop dorivor o'simliklarda fenolgik kuzatishlar olib borishning ahamiyati;
24. Importbop dorivor o'simliklarda fenolgik kuzatishlar olib borishning ahamiyati;
25. Eksport va importbop dorivor o'simliklarda xosildorligini ahamiyatini va aniqlash usullarini o'rganish;
15 Eksport va importbop dorivor o'simliklar urug'larni sifat ko'rsatkichlari va ularni aniqlashni o'rganish;
16 Eksport va importbop dorivor o'simliklarda hosildorligini ahamiyatini va aniqlash usullarini o'rganish;
17 Eksport va importbop dorivor o'simliklar urug'larini ekishga tayyorlash usullarini o'rganish;
18 Eksport va importbop dorivor o'simlik urug'larini o'stirish agrotexnologiyasi;
19 Eksport va importbop dorivor o'simlik urug'larini o'stirish agrotexnologiyasi;

20 Eksport va importbop dorivor o'simliklarni vegetativ ko'paytirish usullari;

21 Eksport va importbop dorivor o'simliklarni generativ ko'paytirish usullari;

22 Eksport va importbop dorivor o'simliklarni plantatsiyalarini barpo etish uchun yer maydonlarni tanlash va tuproqqa ishlov berish;

23 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklarning madaniy plantatsiyalarini tashkil etish texnologiyasi;

24 Eksportbop dorivor o'simliklarning *(piyozboshli dorivor o'simlikni (Crocus sativus* L*)* o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

25 Eksportbop dorivor o'simliklarning *(piyozboshli dorivor o'simlikni (Colchicum autumnale* L.*))* o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

26 Eksportbop dorivor o'simliklarning *(piyozboshli dorivor o'simlikni (Ungernia victoris* L.*))* o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

27 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Matricaria chamomilla* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

28 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Caleddula officinalis* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

29 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Mentha piperita* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

30 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Slybum marianum* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

31 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Malva sylvestris* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

32 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Rosa canina* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

33 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Valeriana officinalis* L.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

34 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi *(dorivor o'simlikni (Aerva lanata* (L.) Juss. ex Schult.) o'simliklarini yetishtirish texnologiyasi;

35 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklarning xom ashyosini tayyorlash usullarini o'rganish;

36 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklarning xom ashyosini quritish usullarini o'rganish;

37 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklarning xom ashyosini saqlash usullarini o'rganish;

38 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklar bo'yicha "Biznes reja" tuzishni o'rganish;

39 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklar bo'yicha "Biznes reja" tuzishni o'rganish;

40 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklar bo'yicha "Iqtisodiy samaradorligni hisoblash"ni o'rganish;

41 Eksport va import tushunchasi. Eksport va importning afzalliklari.

42 Dorivor o'simlikshunoslik bo'yicha mintqaviy va xalqaro bozorni tanlash

	va xaridor topish platformalarini aniqlash. Monitoring o'tkazish; 43 Eksportbop va import o'rnini qoplovchi dorivor o'simliklar mahsulotini bozor va xaridor talabiga tayyorlash; 44 Dunyo mamlakatlarining eksport va importbop dorivor o'simliklaridan foydalanish istiqbollarini o'rganish; 45 Dunyo mamlakatlarining eksport va importbop ziravor o'simliklaridan foydalanish istiqbollarini o'rganish; 46 O'zbekiston Respublikasida dorivor va ziravor o'simliklarni tarqalishi; 47 O'zbekiston Respublikasida dorivor va ziravor o'simliklar dehqonchiligi; 48 O'zbekiston Respublikasining istiqbolli dorivor va ziravor o'simliklari; 49 O'zbekiston Respublikasining eksportbop dorivor o'simligini (Shafran) tijoratlashtirilishini o'rganish; 50 O'zbekiston Respublikasining eksportbop dorivor o'simligini (Qizilmiya) tijoratlashtirilishini o'rganish; 51 O'zbekiston Respublikasining eksportbop dorivor o'simligini (Kovrak) tijoratlashtirilishini o'rganish; 52 O'zbekiston Respublikasining eksportbop dorivor o'simligini (Kovul) tijoratlashtirilishini o'rganish; 53 Eksport va importbop dorivor o'simliklar xom ashyosini tayyorlash asoslari; 54 Eksport va importbop dorivor o'simliklar xom ashyosini birlamchi qayta ishlash va saqlash asoslari; Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan esse, tezis yoki ilmiy maqola, referatlar yozish, dorivor xom ashyolar tayyorlash va taqdimot (slayd) qilishlari tavsiya etiladi.
3.	**VI. Ta'lim natijalari /Kasbiy kompetensiyalari** **Talabalar bilishi kerak:** - dorivor o'simliklarni xo'jalik ahamiyati; - dorivor o'simliklarning import va eksport mohiyati; - dorivor o'simliklarni tarqalish areali va bioekologik xususiyatlari; - eksport va import ishlarida karantin nazorat ishlari; - mahalliy va chet el florasiga mansub istiqbolli dorivor o'simliklar turlari; - eksport va import afzalliklari haqida umumiy tasavvuriga ega bo'lishi kerak; - dorivor o'simliklarni yetishtirishni nazariy va amaliy asoslari; - istiqbolli eksportbop va import dorivor o'simliklarni bilishi va ulardan foydalana olishi kerak; (ko'nikma) - mahalliy flora va chet el florasiga mansub eksport va importbop dorivor o'simliklar turlari; - dorivor o'simliklarni tabiiy zaxiralari, madaniylashtirish va yetishtirish usullarini; - me'yoriy xujjatlarni belgilangan tartibda tayyorlay olishni; - dorivor o'simliklarni monitoringi va marketingini yurita olishni; - eksport va import uchun tayyorlanadigan xom ashyolarni sifat

	ko'rsatkichlari va ularga qo'yilgan xalqaro (organik) talablar yuzasidan ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.
4.	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyixalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar;
5.	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijaldarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarishi, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari** **Asosiy adabiyotlar** 1. Agro-Techniques of Medicinal Plants (English, Hardcover, Ravindra Sharma) Be the first to Review this product, Delhi 2014 y. 2. To'xtaev B.Y. va boshqalar. Dorivor va ozuqabop o'simliklar plantatsiyalarini tashkil etish va xom-ashyosini tayyorlash bo'yicha yo'riqnoma. Toshkent. 2015 y. 76 b. 3. G'aniyev A.K., Axmedjanova A.K., Umarov Sh.N., Qaxxarov O.R., Mardonov F.M., Temirov B.B., Nigmatullayev B.A., Sunnatov Sh.H. O'quv qo'llanma. Dorivor va ziravor o'simliklarni yetishtiruvchi va tayyorlovchi mutaxassislar uchun qo'llanma. Toshkent. OOO "VS Pirint Center". 2020 y.195 b. 4. To'xtayev B.Y.,G'aniyev A.Q., Axmedjanova A.K., Mardonov F.M., Asqarova N.K. Uslubiy qo'llanma. Dorivor va ziravor o'simliklarni aholi tomorqalarida yetishtirish hamda ulardan foydalanish. Toshkent. "Ilm-Ziyo-Zakovat" nashriyoti. 2023 y. 135 b. 5. Mualliflar jamoasi. Farmakopeya. O'zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi (3-jild 1-qism). O'zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi tahririyati kengashi ostida chop etilgan. Toshkent. 2023 y. 1052 b. 6. Mualliflar jamoasi. Farmakopeya. O'zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi (3-jild 2-qism). O'zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi tahririyati kengashi ostida chop etilgan. Toshkent. 2023 y. 1050 b. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017 y. 56 b. 2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y.

47 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y. 485 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y. 103 b.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 6-son, 70-modda
6. Амилаханова С.А, Дудар Ю.А. "Выращивание и исползование селебных растений" Налчик 1990 г. 210 ст.
7. Курмуков А.Г, Белолипов И.В. Дикорастущие лекарственные растения Узбекистана. Монография. Ташкент. 2012 г. 59-60 ст.
8. Alimova R.A., Sagdiyev M.T. O'simliklar fiziologiyasi va biokimyosi. Qo'llanma. Toshkent. 2013. 320 b.
9. Мурдахаев Ю.М. "Култура лекарственных растений в Узбекистане". Т.: "Абу Али ибн Сино", 1999 г. 171 б.
10. Ahmedov O'., Ergashev A., Abzalov A., Yulchiyeva M., Mustafakulov D. Darslik. Dorivor o'simliklar yetishtirish texnologiyasi va ekologiya. Toshkent. "Tafakkur bo'stoni" nashriyoti. 2018 y. 224 b.
11. Ahmedov O'., Ergashev A., Abzalov A., Yulchiyeva M., Azimbayev S. O'quv qo'llanma. Dorivor o'simliklarni yetishtirish texnologiyasi fanidan amaliy mashg'ulotlar . Toshkent. "Iqtisod - Moliya" nashriyoti. 2018 y. 174 b.
12. Ahmedov O'., Ergashev A., Abzalov A., Yulchiyeva M., Mustafakulov D. Darslik. Dorivor o'simliklar yetishtirish texnologiyasi va ekologiya. Toshkent. "Shafoat Nur Fayz" MChJ nashriyoti. 2020 y.234 b.

Internet saytlar

1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasining rasmiy veb-sayti
3. www.tdau.uz - Toshkent davlat agrar universitetining rasmiy veb-sayti
4.https://t.me/channel_tsau_library - TDAU Axborot resurs markazining rasmiy veb-sayti
5. www.lektrava.ru - ООО «Здорове» firmasining rasmiy veb-sayti
6. www.plam.ru - Online kutubxonaning rasmiy veb-sayti
7. www.plantarum.ru - Rossiya va qo'shni mamlakatlarning o'simliklari va lishayniklari: ochiq onlayn atlas va o'simliklar bo'yicha qo'llanma.
8. https://www.utsc.utoronto.ca/biosci/sites/utsc.utoronto.ca.biosci/files/docs/BIOD13H3F.pdf - University of Toronto (Toronto universiteti) (Kanada) xalqaro TOP-300 ga kiruvchi univiversitetning rasmiy veb-sayti.
9. https://www.pharm.tohoku.ac.jp/english/pdf/en_syllabus_faculity2024.pdf/ - The University of Tokyo (Japan) (Tokio universiteti) (Yaponiya) xalqaro TOP-300 ga kiruvchi univiversitetning rasmiy veb-sayti.

7.	Fan dasturi Toshkent davlat agrar universiteti Kengashining 202_ yil "___"_____ dagi "_____"-sonli bayoni bilan maqullandi.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** TDAU "Dorivor o'simliklar" kafedrasi b.f.f.d. (PhD) dots. M.M.Amanova TDAU "Dorivor o'simliklar" kafedrasi q.x.f.f.d. (PhD) dots. G'.Sh.Jumaboyev TDAU "Dorivor o'simliklar" kafedrasi katta o'qituvchi F.M.Mardonov
9.	**Taqrizchilar:** Toshkent davlat agrar universiteti "O'rmonchilik va landshaft dizayn" kafedrasi q/x.f.d.prof. E.T.Berdiyev O'simlik genetik resurslari ilmiy-tadqiqot instituti "Dorivor o'simliklar genetik resurslari" bo'limi rahbari, q/x.f.d., katta ilmiy hodim U.I. Ruzmetov

Mazkur o'quv dasturi dunyoning e'tirof etilgan xalqaro QS va THE reytinglarida nufuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta'lim tashkilotlarining ta'lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	OTM nomi	QS	THE	O'quv dasturidagi mavzu nomi	Kiritlgan qo'shimcha va o'zgartirishlar	Havolalar:
1.	University of Toronto (Kanada)	21 o'rin	14 o'rin	1-mavzu. Kirish. **Dorivor o'simliklar haqida an'anaviy bilimlar.* Dorivor o'simliklar savdosiga oid tarixiy ma'lumotlar. (M).	Traditional knowledge about medicinal plants. *(Dorivor o'simliklar haqida an'anaviy bilimlar.)*	**https://www.utsc.utoronto.ca/biosci/sites/utsc.utoronto.ca.biosci/files/docs/BIOD13H3F.pdf**
2.				8-mavzu. Sifat standartlari va sertifikatlash. Yaxshi qishloq xo'jaligi yig'ish amaliyotlari (GACP). **Zarur ishlab chiqarish amaliyoti (GMP).* (M).	Strategies to produce medicinal compounds *(Dorivor o'simliklar asosida dorivor birikmalar ishlab chiqarish strategiyalari)*	
3.	The University of Tokyo (Japan)	28 o'rin	42 o'rin	9-mavzu. Farmakopeyalarning o'rni. **Dorivor o'simliklarni farmakognostik xususiyatlari.* (M).	The basics and active ingredients of medicinal plants. Their structural formulas and pharmacognostic properties. *(Dorivor o'simliklarning asoslari va faol moddalari. Ularning tarkibiy formulalari va farmakognostik xususiyatlari.)*	https://www.pharm.tohoku.ac.jp/english/pdf/en_syllabus_faculity2024.pdf